

FRA KILKENNY TIL HOLTE

En irsk litterat ser på Danmark

AF

LIS PIHL

„Den verdensberømte irskfødte forfatter,
der valgte Danmark, død i sit hjem i Virum“
Tom Kristensen, 1962.

Sådan er ordlyden i overskriften til *Politikens* nekrolog over Francis Hackett (1883-1962). Det første udsagn om forfatterens verdensberømmelse vil formentlig i dag få en del læsere til at studse og skyndsomt søge yderlig forklaring i nekrologen. En betragtelig del af Tom Kristensens grundige mindeartikel beskæftiger sig da også med det værk, der gjorde Hackett verdensberømt, nemlig bogen om Henrik den Ottende, som udkom i 1929 i England og USA og snart efter blev oversat til de fleste europæiske sprog. Den tre-spalter lange nekrolog afsluttes:

Da det var Francis Hacketts eneste trang at stå uden for alle systemer, alle totaliteter og absolutter, faldt han godt til iblandt os og havde mange danske venner. Bogen om Henrik VIII vil holde hans navn levende.

I dag, godt 37 år efter, må man konstatere, at profetien i sidste sætning ikke gik i opfyldelse. I Irland såvel som i Danmark er Francis Hacketts navn stort set glemt. Huskes han dunkelt, fortrinsvis af ældre, er det dog hyppigst for netop romanen om den engelske renæssancekonge, „denne ideale Biografi“, skrev Tom Kristensen, hvor „det enkelte Individ træder frem paa sin Tids Baggrund, uadskilleligt fra denne, ja, forklaret ud fra denne“. Med Hacketts „psykologiske Sans“ og „ironiske Stil“ er det blevet til kunst, der „har gjort Hacketts Navn til et Verdensnavn“.¹

Det var imidlertid *ikke* den danske udgave af Henrik den Ottende i 1930, der introducerede den irske forfatter og litterat i Danmark, ej

¹ Store dele af nekrologen er hentet direkte fra T.K.'s artikel „Biografien som

heller var oversættelsen hans første møde med det danske. Den enkle marmorplade på Nykøbing Sj. kirkegård vil for den uindviede besøgende afsløre, at han deler dette hvilested med sin danskfødte hustru, forfatteren Signe Toksvig (1891-1983). Først fra omkring 1952 og efter et langt liv i mange lande, især i USA, Frankrig og Irland, havde forfatterægteparret fast bopæl i Danmark.

Introduktion til Danmark i USA

Ligesom ægteskabet med Hackett i 1918 blev Signe Toksvigs første bekendtskab med Irland og det irske, således blev hun naturligt nok hans danske cicerone. De var begge emigreret til Amerika tidligt, han fra Kilkenny i Sydirlend i 1901, hun fra Danmark med hele sin familie i 1904. Hackett, der tidligt blev en højtrenommeret kritiker og journalist i Amerika, havde i 1914 været medstifter af det progressive tidskrift, *The New Republic*, hvor de begge var ansat i nogle år.²

I modsætning til sin hustru var Hackett hele livet en nok så tilfældig dagbogsskriver. En del mere eller mindre ufuldstændige dagbøger fra hans hånd eksisterer, men desværre ingen fra disse tidlige år af deres liv sammen, inden de første gang besøgte Danmark – og derpå Irland – i sommeren og efteråret 1920. Andet samtidigt Hackett-kildemateriale til belysning af hans første møde med Danmark i USA er yderst spinkelt. Et brev (8. sept. 1918) til moderen, enke efter Dr John Byrne Hackett i Kilkenny, meddeler om sønnens giftermål og handler naturligt nok mest om Signe og er kun kort informerende om hendes danske baggrund og familie. Ceremonien *har*, ganske utraditionelt, fundet sted, på et dommerkontor i New York. For Bridget Hackett, af solid katolsk bondeslægt, kan det dog næppe have været et stort chok: hendes yngste søn havde forlængst lagt irsk katolicisme og provinσια-

Kunst", *Tilskueren* 1930, 2. halvbind, s. 332-6, som er en anmeldelse af den danske udg. (Gyldendal), overs. af Poul Boisen. Den engelsksprogede førsteudgave af *Henry the Eighth* blev efterfulgt af talrige genoptryk, i kæmpeoplæg.

² Efter ankomsten til USA i 1901 havde Hackett arbejdet sig op via de traditionelle irske emigrant-jobs til litterær medarbejder ved *The Chicago Evening Post* (1906-11), hvor han banede vejen for "the Chicago 'Renaissance' and the pre-war intellectual rebellion in general." (Hyland B. Packard: "From Kilkenny: The Background of an Intellectual Immigrant", *Éire-Ireland*, X:3, 1975, s. 106). Mange artikler og værker understøtter dette (George A. Test, Dale Kramer samt selvbiografier af bl. a. Harry Hansen, Floyd Dell, H. Garland og Charles Angoff).

lisme bag sig i den nye verden og levede sit eget liv i det intellektuelle amerikanske storbymilieu.³

Det første Danmarksbesøg i 1920

Vel var Hackett med sit daglige virke på *The New Republic* stærkt engageret i det intellektuelle liberale USA, men Irland var aldrig blevet til „det gamle land“. Hans personlige engagement i de voldsomme udfoldelser for selvstændighed i disse år inden oprettelsen af den irske fristat i 1921 og den derpå følgende borgerkrig i 1922 kom til udtryk ikke blot i artikler i *The New Republic* og andre tidsskrifter, men også i hans første bog *Ireland: A Study in Nationalism* fra 1918 (New York).⁴ Det var således også Irland, der i 1920 bragte ægteparret ud på deres første Europarejse, idet Hackett i 1920 fik i kommission at skrive om den anglo-irske krig, der på dette tidspunkt var på sit højeste. Inden Irland gik turen imidlertid til Danmark, som Signe Toksvig genså for første gang siden hun emigrerede som 14-årig, og som hun så frem til at vise sin mand.

Uheldigvis er samtidigt kildemateriale til Danmarks-opholdet i 1920 også uhyre sparsomt. Dog har jeg fundet et brev fra Hackett til hans yngste søster Florence i Kilkenny;⁵ det er skrevet på Hotel Kongen af Danmark-brevpapir, og dateret 29. juni. De er indbudt, skriver Hackett, til som tilknyttet *The New Republic* at være med på Kongens 4-dages Genforeningsrejse gennem Slesvig, og han skal skrive et par artikler om Danmark, hvoraf én til *Harper's Magazine*, der kontrasterer Danmark og Irland. *The New Republic* indeholder ingen Hackett-artikler om Danmark i 1920 eller 1921, og Hackett/Toksvig-samlingen omfatter ingen af disse artikler på tryk. Det eneste formentlig samtidige materiale, sandsynligvis manuskript til en af disse artikler, udgøres af to udaterede maskinskrivne sider med titlen „The Deliverance of Slesvig“, underskrevet „Francis Hackett“. Her skildres først nøgternt baggrunden for Genforeningen og derpå medlevende, men usentimen-

³ Som med rette antydet i Tom Kristensens nekrolog går Hacketts afstandtagen fra irsk katolicisme på forskellig vis som en rød tråd gennem hele hans liv og forfatter-skab.

⁴ Den kom i to senere udg. Et andet værk forelå i 1922: *The Story of the Irish Nation*, New York og Dublin 1924 (genoptrykt i 1930 og 1939).

⁵ En omfattende brevveksling mellem bror og søster, og mellem Florence og Signe er bevaret.

talt Kongens ridt ind i det genvundne Sønderjylland. Den historiske begivenhed ses gennem fremmede briller omend af en særdeles velunderrettet skribent i en langt mere dugfrisk beskrivelse end den, Hackett mange år senere og i andet øjemed genkaldte sig i *I Chose Denmark*.

29. juni-brevet til søsteren indeholder også Hacketts allerførste indtryk af København, en uge efter ankomsten:

You have no idea how charming Copenhagen is. It is flat as a chessboard, but has a great number of wooded parks and squares, a king's palace that is as open as the Parade⁶, the most glowing flowers and plants in the squares; and little tongues of canal running into the city from the sea. . . The air is *clean*, the streets wide and well-kept, *no poor* to be seen anywhere, *not one beggar* so far, and *never a policeman* in sight. . . (Min kursivering, LP).

De her udeladte passager indeholder konventionelle beskrivelser af de kobbergrønne tårne, blomster- og fisketorvet osv. Mindre turistkonventionelt er et besøg på Det Kongelige Bibliotek: "In the library we were shown the folklore mss. . . from practically every parish in Denmark, with wonderful photographs of the old parties (men and women) who had told the collectors *their* version of the Swan Maiden etc." Den Danmarks-relevante del af brevet slutter: "Danish high-schools and farms we want to see above everything. . ."

Allerede i disse første Danmarksindtryk skimtes den nævnte kontrastering af Danmark og Irland til *Harper's Magazine*. Hovedstadens rene luft, ingen fattige, ingen tiggere, manglende polititilstedeværelse. Folkehøjskoler og landbrug skal også studeres – med Irland for øje. Alt ses og opleves af ireren Francis Hackett, ikke den i USA bosatte immigrant.

Artiklen til *Harper's*⁷ uddyber hans iagttagelser: Han hæfter sig ved manglen på slum, men *har* fået fremvist slumkvarterer, hævdes det. "But", I asked, "where were the babies and the cabbage stalks and the dead cat?" Hackett konkluderer:

⁶ "The Parade", en bred, niveaudelt avenue i Kilkenny, umiddelbart over for Kilkenny Castle.

⁷ Francis Hackett: "Denmark: A Model Monarchy", *Harper's Monthly Magazine*, vol. 145, 22 Oct. 1922, s. 656-65.

In Copenhagen, it is literally so, there are *no slums*. There is a working district, and there are streets of dingy uniform cottages, and in one place we came on a huge cheap restaurant that had something of the air of a *soup-kitchen*. But . . . there was *no sore of poverty* to . . . offend the eye. (Min kursivering).

Den *ikke synbare* fattigdom, slår ham åbenlyst, som en grel modsætning til et Irland, hvor enorme børnefamilier bebor slum med stinkende kålaffald og alskens uhumskheder. Associationen til "a soup-kitchen" er nærliggende for ham, men næppe for læserne. Dengang som nu konnoterer ordet for en irer automatisk de gruopvækkende, traumatiske hungersnødsår i 1840erne med en fattigdom, hvis gru ikke kender lige i dette „model monarki“. Her ser han ingen barbenede børn eller tiggere, et vanligt syn i det Irland, han og Signe Toksvig kom til at kende på nært hold fra 1926.⁸ Hvorvidt Hackett har ladet sig overbevise om, at der rent faktisk *var* fattigdom i Danmark i 1920, omend måske ikke så umiddelbart synlig, får stå hen.

Besøget på Folkemindesamlingen fylder over én af artiklens to-spaltede sider og medfører en direkte sammenligning med Irland. Danmark er "a folk-country", hvor intet er overladt til tilfældighederne:

. . .the Irish. . . have only had Douglas Hyde and a few other devoted enthusiasts to catch the sunset of Gaelic folk fancy before it goes under the horizon.⁹ The Danish folk tales and legends have been the object of a wiser policy – a policy of organized, systematic, intensive research and report, with the results sifted and classified and edited by the experts of the Royal Library (s. 660).

Han får forevist fotografier af informanterne fra en tid forud for dagens kooperative mejerier, expres-mælketog og smørbåde. Det er

⁸ Signe Toksvig skrev om de ikke mindre elendige forhold for unge piger på landet i "Why Girls Leave Ireland", *The Survey*, 62, 1929, s. 482-5.

⁹ Douglas Hyde (1860-1949): banebrydende gælisk forsker, folklorist og digter i den tidlige irske litterære renaissance. I hans forbilledlige *Love Songs of Connacht*, 1893 står de originale irske tekster side om side med hans ypperlige oversættelser. – Historien gjorde her Hacketts pessimistiske spådomme til skamme: i 1935 oprettedes under ledelse af professor James Delargy the Irish Folklore Commission, med tætte forbindelser til skandinaviske folkloristmiljøer. Samlingen (nu Department of Irish Folklore) er en af de største i verden og samlingspunkt for international forskning.

disse mænd og kvinder, som har "peered their way through folk tales to the agricultural high schools that have emancipated Denmark" (s. 660).

Folkehøjskolerne, hvis betydning efter et besøg bliver helt åbenlys for ham, og andelsbevægelsen har, mener Hackett, gjort Danmark til det ideelle demokrati, som han i fristatens tidlige år forsøgte at gøre de irske magthavere opmærksom på, som eksempel til efterfølgelse. Efter en glorificerende beskrivelse af en moderne grisesti, slutter artiklen således:

Denmark has standardized agricultural production and socialized agricultural existence. It has given the farmer his place in the Great Society. This is what makes Denmark sane and steady in a convulsive, unhappy world.

I begyndelsen af artiklen omtales Hacketts personlige baggrund for det 5-uger lange besøg i Danmark:

My wife is a Dane and I am an Irishman transplanted to America, with English as my only language. This . . . made me a linguistic dependent. During those five weeks I was for the most part trotting at my wife's verbal heels. Occasionally she flung me a bone of English . . . but as a rule I stood on one foot and then the other, listening in hopeless vacuity while she and her fellow-Danes galloped through endless conversations. I pleaded for a translation now and then. . . and begged in short sharp barks of matrimonial reproach. . . But after a month or so I began to pick up a little Danish on my own account. . . Yet, in spite of the gross ignorance of the Danish language which hampered me at every turn. . . I managed to acquire a few simple impressions which even to the dumb are not denied (s. 656).

Langt væsentligere end at artiklen blot er at betragte som enkle førsteindtryk, forekommer mig forfatteren/kritikeren/journalisten Hacketts sproglige situation i Danmark, sådan som den causerende beskrives i citatet. Mange år senere (1979) erindrede Signe Toksvig sig sin rolle som tolk under dette besøg.¹⁰ Der kan således ikke herske tvivl om hendes betydning for Hacketts opfattelse af Danmark i disse tidlige år af

¹⁰ "My role as interpreter had begun", i selvbiografien (upubl.) "Free Lances", Copenhagen 1979, s. 46. (Herefter "FL").

deres over 40 års lange ægteskab. Men også når Hackett senere udtaler sig om Danmark og danske forhold, gør man klogt i at holde sig hans sproglige situation for øje. Den sproglige barriere, med Signe i begyndelsen som tolk, senere i kulissen, er, mener jeg, lige så væsentlig for Hacketts Danmarksopfattelse som hans irske briller.

H.C. Andersen-udgave i USA

I efteråret 1920, efter et begivenhedsrigt ophold i Irland, vendte Hackett og hans kone tilbage til New York. Danmark har næppe fyldt meget i deres liv i de kommende år, omend dansk kultur kom ham nærmere. Af et brev (24. april, 1921) fra den irsk-amerikanske forfatter Padraic Colum¹¹ til Hackett fremgår det, at Colum havde skaffet Hackett/Toksvig arbejde med en amerikansk Macmillan-udgave af Andersens eventyr. Hackett skulle skrive indledning, og Signe Toksvig redigere udvalget.¹² Hans indledning vidner om grundigt kendskab ikke blot til Andersen, men også til Brandes' skribentvirksomhed om Andersen. At en prominent litterat som Hackett har haft kendskab til europæeren Brandes og måtte have læst ham i engelsk oversættelse, er bestemt ikke usandsynligt, men igen kan det ikke udelukkes, at han også har lyttet til sin kone i deres samarbejde om denne udgave.

Danmarks-sommeren 1922

Det andet Danmarksbesøg fandt sted i sommeren 1922, denne gang efter ophold i et Irland, nu på vej ind i borgerkrig. De første indførsler i nogle ganske fyldige Hackett-dagbogsnotater fra 1922 er ikke just præget af begejstring. Træthed efter en lang rejse bærer en del af skylden, mener han, og så det lunefulde danske sommervejr. Efter et par dage og nogen opklaring i vejret ser alt lidt lysere ud, men stadig er der en vis stædig modvilje: "I resent hard-boiled eggs, anchovies,

¹¹ Padraic Colum (1881-1972), digter, dramatiker og irsk folklorist, emigrerede sammen med sin forfatterhustru Mary, til USA i 1914. De to ægtepar kendte hinanden, omend ikke som nære venner. Der er en ganske fyldig Hackett/Colum-korrespondance i Hackett/Toksvig-samlingen.

¹² Bogen udk. i nov. 1921, blev genoptrykt i aug. 1923, og en ny udg. kom i okt. 1930. Arbejdet har givetvis været stort. Af Signe Toksvigs udg.note fremgår det, at hun var nødt til at ny-oversætte en del af eventyrene, som forelå i særdeles ringe oversættelser.

cheese and beer for lunch. And I resent, in a perfectly childish way, being compelled to eat tough brown bread – rye, I think when I want whole wheat. . .” (18. juli). Opholdet, med en afstikker til Stockholm, varede fra midten af juli til slutningen af september og var ingenlunde indskrænket til hovedstaden og omegn. Dagbogsoptegnelser fra deres sommerhusophold i Hvidbjerg ved Vejle sammen med Florence Hackett afspejler i flere henseender Hacketts modstridende følelser. Søsterens tilstedeværelse accentuerer formentlig hans „irske“ opfattelse af de nye omgivelser. På Fanø er de til marked:

There we saw scores of bulls, stallions, mares, cocks, hens and pigs. A large crowd of quite comfortable-looking men and women thronged the grounds, which were thick with the *Danish flag*. There were booths demonstrating milking machines, winnowing machines, the librarian as the friend of the farmer, etc. Blind beggars were around, but respectfully dressed. A band played the *national anthem* whenever a prize bull was led up to the bandstand. (Min kursivering).

I en indirekte sammenligning med en irsk markedsscene hæfter han sig ikke blot ved den iøjnefaldende større velstand i påklædning og ved demonstration af landbrugsmaskiner, men også ved de nationale symboler som den udbredte anvendelse af det danske flag som festsymbol. Den dag i dag vil en irer i Danmark studse over børnefødselsdagsflag, på bagværk som på flagstang, og have svært ved at lade sig overbevise om, at det ikke er nationalchauvinistiske tendenser, der luftes og vajer for vinden. Den irske trikolor var og er naturligt nok ikke tænkelig uden politiske overtoner. Ligeledes må afspilningen af nationalsangen under de nævnte omstændigheder have forekommet ham om ikke blasfemisk, så dog exotisk eller komisk. Dog akklimatiseres han i nogen grad: En nabo viser dem, hvordan de skal hejse flag uden for Hvidbjerg-huset, og d. 10. aug. bringes et „dansk-irsk“ stemningsbillede:

. . .the farmhouses glowed brightly in the green fields. The land near the fjord is poor – sandy – but gets richer a little distance back, and is very fully tilled. . . bought a sack of *turf* [=’tørv’: hiberno-eng.]. . .S. made friends of the driver, who knew about *Ireland*. . .The evening colours were delicious. And we enjoy such small pleasures as running up the flag, bringing in water, mastering the fire, and studying Danish.

It is perhaps futile to study Danish, but I want to master it. (Min kursivering).

Den danske sommeridyl knuses brat for dem alle tre, da nyhederne om mordet på Michael Collins når dem på forsiden af de danske hovedstadsaviser.¹³ Hans karismatiske udstråling havde gjort et dybt indtryk på dem begge kun nogle få måneder før i Dublin, og som så mange andre havde de sat deres forhåbninger til ham i det nye Irland. Men artiklerne om Danmark til Amerika (bl.a. til *The World*) skal skrives og plager ham længe. Det er svært at komme igang og forudsætter adskillige besøg på højskoler, hospitaler og mejerier. Allerede i begyndelsen af opholdet ses igen konturerne af sprogbarrieren, der nager ham og nok i nogen grad bidrager til hans blandede følelser. På Det Kongelige Bibliotek får han en liste over bøger om Danmark på engelsk "by the grace of an assistant who politely wondered why the devil I knew no language except English." Han køber ind i den lokale brugsförening, men indkøbsturen beviser, at "as yet I can't conduct the simplest conversation. What a boob." Og den sproglige afhængighed plager: "We are under some tension about this trip. *S. wants me to like her people and is inclined to get angry with me if I don't*" (18. aug.). (Min kursivering).

Optegnelser fra 22. aug. fortæller om besøg på et mejeri, hvor han fremhæver "cleanliness", "simplicity" og "standardization". De bliver vist rundt af en hr. Nielsen, fascineret af "Signe's vivid and apt interpreting and her keen interest. . ." Igen en oplevelse filtreret gennem Signes tolkning, og som en rød tråd gennem disse dagbogsindførsler går da også sprogrustrationen, som i dette udbrud (26. juli): "But God I hate to be introduced through the bars of the language-cage to members of the visiting public."

Men der er lyspunkter. I København stifter Hackett bekendtskab med det litterære kulturliv. Den 25. juli nævnes en middag hos Henning Kehler: "the first thoroughly pleasant, suggestive evening since we came to Denmark." Et par dage efter analyseres et besøg hos Andersen Nexø i Espergærde:

Nexø conducts the class struggle from a white stucco villa. . . with many bright oil-paintings, a fine mahogany desk, a good few books, and a fair-sized garden. The Nexøs go in for children. They have five

¹³ Michael Collins (1890-1922) blev snigmyrdet d. 22. aug. i grevskabet Cork.

Wednesday, July 26, 1922

A sodden day. I don't like these soggy days.

Without warning us lille Frithjof had asked Helgor (?) to come in after lunch, and of course he arrived while we were devouring veal — with wishy washy tea to help it.

I disappeared. Hjelp! Hjelp!

He seemed to be a nice youth. He swims every day in Helgoland and cycles every day. And plays in the orchestra at Scala.

But god I hate to be introduced through the bars of the language-cage to members of the visiting public.

We went for a walk afterwards, and had a bath. Oh well, yes, it was kind of dreary. Martin Andersen Nexø was here when we got home. Ye Olde Artiste, with floppy necktie, Bohemian hat — a combination of Clarence Darrow, Elbert Hubbard, Emmet Kelly and Hamelin Garland. He stayed till 9.

Hackett var en ypperlig karikaturtegner. Illustrationer af denne type, ofte af satirisk karakter, findes hyppigt i hans dagbøger og i mange breve til familie og venner.

and one on the way. . . He is wide-mouthed, blue-eyed, nimbus-bald, slack-stomached, tired and tuberculous. I rather liked him. . . He was slow-spoken and hospitable, opened a big cupboard and gave us inscribed copies of three of his works. . . I think, as Signe does, that he is romantic. His Communism – well, it w[oul]d have been Lutheranism in another generation, but it is a hollow drum (27. juli).

På vejen tilbage ser ireren Hackett, vant til gadebilleder domineret af munke og nonner, nok for første gang en diakonisse: "Oh, on the tram we saw such a lovely lay-nun. With crisply curling golden hair, and a complexion like the Baltic water, and a white cap and frizzed immaculate linen and a nose! A Diana in a nun's cloak."

Der var seriøse forsøg på at lære dansk: 24. juli nævnes det, at de har foretaget det nyttige indkøb af Forch[h]ammer, "the best book on learning Danish. . ." ¹⁴ Hvor meget det reelt blev til, får stå hen, men gennem alle dagbogsoptegnelserne fra Danmarksopholdet i 1922 forekommer (bevidst?) almindelige danske ord i kontekster som "S. talked to a *Kone*", "I went into a *Bad-Hus*", og om en Toksvig-slægtning i Jylland, at han går med "a sea-going kind of cap and *træskoer*." Til tider anvendes gale former som "Had an awful night under a suffocating *dyner*". Beskrivelsen af Hacketts møde med sidstnævnte danske fænomen, "that sweltered all over me like an infatuated foolish animal", får en mere humoristisk udformning mange år senere i *I Chose Denmark*.

At Hackett ikke i 1922 ville have valgt Danmark er nok, hvad man tør slutte ud fra disse brogede dagbogsoptegnelser, der svinger fra klar beundring for den sociale velfærd til let irritation over det velordnede, den manglende udadvendthed og en vis tamhed. Det er som han skal overbevise sig selv, når han i København taler med sin søster om "the really great good sense and stout achievements of Denmark" (10. sept.).

Hans artikel "Is Denmark Tame" ¹⁵ er baseret på 1922-opholdet, og en sammenligning med dagbogsnotaterne afslører en interessant drejning hen mod en understregning af det positive. I en dagbogsnote fra 19. aug. 1922 nævnes en dansker, han og Signe faldt i snak med i et tog. Begyndelsen af artiklen handler om denne unge hjemvendte ud-

¹⁴ Henriette Sophie Forchhammer (1863-1955), prominent kvindesagsforkæmper, sproglærer; skrev lærebøger i sprog, efter samtidens moderne principper (Otto Jespersen). *How to Learn Danish* fra 1906 må være den her omtalte bog.

¹⁵ I *The American-Scandinavian Review* 12, no. 6, June 1924, s. 335-9.

landsdanser, som Hackett kunne konversere med uden tolk og som finder alt hjemme meget småt, ufrit og kontrolleret. Synspunktet fascinerer Hackett, og han bliver mindet om det, da en ældre dansk-amerikansk dame længes efter Brooklyn og en dansker fra Idaho "was setting her flinty face toward Idaho again with a fierce loyalty to her new home." Han gør sig sine tanker om de hjemvendte danskeres nedlædighed over for landets lidenskab og mangel på muligheder, og i den sidste halvdel af artiklen modgår han disse påstande, for mod slutningen at hævde, at landet langt fra er småtskåret og tamt. Artiklen slutter lidt ambivalent (og lidt tamt) således:

What the heroic temperament. . . finds lacking in Denmark, I imagine, is the ultimate tang of danger, the spice of constant change. . . But within the borders of Denmark. . . what a clean, sound, satisfactory achievement it is, with its delicate perspectives, its unassuming elegance, its serenity. . . In Denmark, almost alone on earth, if one omits its kinsfolk, one has the feeling of the presence of social justice. . . The people are whole, socially speaking. Is this tame or insipid? For me, I know, it is an adventure to visit among such people (s. 339).

Danmark i freelance-årene

Igennem freelance-årene i Europa (1922-26), med foreløbig fast bopæl i Paris og Hendaye foretog Hackett/Toksvig hyppigt årlige besøg i Danmark, ofte i sensommeren eller det tidlige efterår. Kildematerialet er langt fra fyldigt, men fra 1923 findes et hæfte med Hacketts dagbogsnotater fra 16.-25. oktober. 16. oktober-indførslen er udelukkende en begejstret analyse af Willumsens billeder. De to følgende optegnelser, fra 17. og 18. oktober, komplementerer Signe Toksvigs langt fyldigere dagbogsberetninger om tiltagende økonomisk elendighed, men ukuelig optimisme. Et besøg på Assistenshuset ved Gammel Strand skildres detaljeret af dem begge, men ses forskelligt. Han er slået af modsætningen mellem den smukke gamle renæssancebygning og pantelånervirksomheden indenfor. "Signe felt a real *dégout* for this performance. I rather enjoyed the gamble of it," skriver han, med naturlig irsk spillelyst og skildrer med undren det velordnede og vel-fungerende system i det "offentlige" pantelåneri. Men de er friske og raske, og der er kommunale bade til 15 øre på Frederiksberg. Dette er jo ikke fattigdom i egentlig og ubarmhjertig forstand.

I en lang 19. oktober-indførsel skildres for svigerfaderen Hacketts

skolegang på Jesuiter-kostskolen Clongowes.¹⁶ Det er en bitter, meget personlig beretning om sjælefangst blandt de ganske unge, om jesuitisk invadering af personligheden, skriver han, og formålet er "soldiering". Han slutter:

The Danes, accused so often of having no drama, no inner life, no romance, simply because they don't go in for this luxurious scuffle with their own natures, are in reality much nearer the beginning of an adjustment. . . I damn the Jesuistic martyrdom of personality, and I hope to say so to young Irishmen.

I stort som i småt øges Hacketts viden om det danske langsomt igennem disse år. I et brev (10. juli, [1924]) til Florence Hackett skildres et stilfærdigt sommerophold i Signes fødeby Nykøbing Sj. – indlogeret hos Pudser Laurits Jensen i 3 værelser "furnished in the best style with flowered carpet, highly polished floors of bright yellow, white enameled doors, lace curtains, green plush furniture, and steel engravings . . ." Det er det socialiserede og progressive Danmark, han får på nærmere hold, også i hovedstadens intellektuelle klima. I et brev til søsteren (27. juni 1926), der ellers mest handler om den kommende flytning til Irland, nævner han, at de skal træffe Dr. Estrid Hein, en i tiden kendt øjenlæge og kvindesagskvinde.

Det er dog næppe forhastet at slutte, at dette idylliske og fremskridtsvenlige land for Hackett igennem disse år forblev hans kones hjemland, som han ikke forestillede sig nogen sinde at skulle leve i. Et sommerophold i 1926, kort før flytningen til Irland, afføder blot nogle sporadiske notitser i et yderst magert stilehæfte, hvor Danmark er nævnt i forbifarten i en notits om en ikke ukendt bekymrende venten på penge. Notitsen er dateret "Copenhagen June 29", og første sætning, den eneste der har at gøre med Danmark, lyder: "Four grey, cool, melancholy days in succession." En Hackett-artikel om København året efter begynder: "Today Copenhagen is cool, gray and melancholy".¹⁷ Byen har erhvervet "poise", "grave tranquillity", siger Hackett. "The depths are not stirred. What those depths are *it is not for a superficial foreigner to say.*" (Min kursivering). Videre:

¹⁶ Clongowes Wood College i Co. Kildare. Dele af Joyce's *Portrait of An Artist*, med "Hellfire-Sermon"-episoden er henlagt til Clongowes, hvor Joyce var elev kort før Hackett.

¹⁷ "The City of Supreme Tranquillity", *Travel* 48, April 1927, s. 12-5. Artiklens ni

But I would risk this observation: nature in Denmark has played its tune in a very few octaves, both as to scenery and as to resources, and human nature follows suit. Hence the first trait of the Danes, a sense of proportion. Hence its second trait, that man is the measure of political and social values . . . I see Copenhagen as still life. I know almost nothing of the language, I have few or no acquaintances. . . (s. 12).

Trods dens lidet dramatiske præg finder han dog byen fascinerende. Han lovpriser den moderne politigård, præget af "cleanness of line, the courage of color, resource of detail, the boldness of the inner court." Bybilledet, fra Holmens Kanal, med udsigt hen mod Absalon, når fiskerkonerne og blomsterboderne sent på dagen er væk, fremkalder adjektiver som "mellow", "placid" og "equable". Byens charme er at finde i de mange parker og ikke at forglemme i Det Kongelige Biblioteks have "with its rose and lavender borders. . . No wonder the children are brought there, and that a thrush is almost as much at home there as Griffenfeld or Kirkegaard [sic]." Hackett causerer over den typiske københavner. Hvem er han eller hun? Et broget udsnit af tidens københavnere passerer revy: den ældre herre med sin gravhund i Frederiksberg Have, den unge pige "in dainty lilac who skims along with a bathroll on her cycle. . . *Hr. Pølsemaker*. . ." Hele samfundet "is held in a sort of bath of reason," hvor borgerens rettigheder er beskyttet af "bristig rules, and the rules have no more aggression in them than the spikes of a porcupine. So, at any rate, feels the outsider who has never rubbed up the porcupine."

Det er den udefrakommendes iagttagelser, intet andet, understreges det flere gange, men de er formidlet med en indsigt, der er mere end turistens, således som det med Hackettsk glimt-i-øjet fremstår af følgende argument mod, at danskerne skulle være "a soft people": Enhver udlænding, der har sovet i en dansk seng ved bedre:

Perhaps it is a heritage from the Viking ships or from those wardrobe beds which are to be seen in all folk museums. . . I have tried to sleep in Aalsgaarde, in Nykøbing, in Vejle, in Køge, in København. I did not believe there could be such beds. . . It is the sort of bed that would

fotografier har undertekster behæftet med flere fejl, næppe Hacketts; f.eks. kaldes Nikolaj Kirke for Rådhuset og et billede af en forestilling på Pantomimeteatret har billedteksten: "Watching the *Marionettes*". (Min kursivering).

have certainly pleased the Duke of Wellington, the Iron Duke. I know these excellent beds. I have tried them. I leave them at four in the morning to make myself comfortable on the floor (s. 15).

Atter anes et irsk islæt i omtalen af hertugen af Wellington, født i Dublin og en betydningsfuld skikkelse i det 19. århundredes kampe for irsk "Catholic Emancipation". Som helhed fremstår artiklen som en charmerende, uprætentiøs hyldest til et stilfærdigt København; den er ikke meget analyserende, men dog mere end en blot og bar rejsebrochure og sikkert tilpasset tidsskriftets læsere. I slutningen understreges igen den fremmedes flygtige indtryk: Forfatteren identificerer sig med efterårets trækfugle, som har fundet gæstfrihed her: "They like myself, have few acquaintances and know nothing of the language" (s. 15).

Danmarksrejser fra Irland 1926-37

Den 26. september 1926 ankom Francis Hackett og Signe Toksvig til Cobh i Sydirlend for at slå sig ned i Wexford, i deres første "rigtige" hjem. Vandreårene i Europa var forbi, og indtil 1937 forblev Irland centrum i bogstavelig som i overført forstand. Der kan dog ikke herske tvivl om, at Hacketts viden om Danmark på naturlig vis øgedes i disse år. Ægteparret foretog hyppige rejser til Danmark, hvor deres bekendtskabskreds udvidedes, i særdeleshed efter den danske udgivelse af Henrik d. Ottende-bogen i 1930. De var ikke i Danmark ved selve udgivelsen, men kort før havde Hackett, i september, efter et besøg i Paris sluttet sig til sin kone i Danmark. Det blev en lynvisit. Hans yderst sparsomme dagbog fra 1930 har ingen indførsler for september, men i en kronik i *Nationaltidende* (12. okt. 1930) „Gensyn med Danmark“ skildrer „den irske Forfatter Francis Hackett, hvis fremragende Værk om Henrik VIII om faa Dage udkommer paa Dansk. . . efter et nyt, nylig afsluttet Ophold her sit Indtryk af Danmark og Danskerne.“

Fra dækket på Gedserfærgen genser Hackett Danmark, en eftermiddag med høj klar septemberhimmel. Hans blik fanges af en stor, lys, velnæret „landlig Hest“, der rolig og uanfægtet joller af sted, og forfatteren indrømmer, at der var en tid, hvor han ville have set denne „magelige Hest“ som et symbol på det magelige Danmark. Men det, der nu interesserer ham er, hvorledes „Danskerne indenfor de naturgivne Rammer hæver sig *over* det magelige.“ Samhørighed, der kan lyde kedelig og antyde det Ibsenske „Flertallets Gaasegang“, prises som en erkendelse af værdier, der styres af „Forstaaelse og Fornuft.“ Mord

og andre voldshandlinger betragtes som et barbarisk brud på denne ligevægt, en „rystende Abnormitet“, der chokerer fællesskabet. Derpå følger en episode iagttaget på Storebæltsfærgen: En fire-årig leger på dækket. Opslugt af forestillingen om at føre skibet trækker drengen i jernstænger, bevæger sig ud i farlige situationer, forsøger sig frem. Først da barnet læner sig halvvejs ud over rælingen, griber faderen, „en mørk Jyde i en sandfarvet Frakke, med en diger Mappe og en 15-Øres Cigar“ stille ind med et „Nej, nej.“

Situationen bliver symbolsk for Hackett. Han mærker „et Tilsyn med Livet ved en samfundsmæssig Omsorg. . . Den enkelte med hans egen dyrebare og farlige Opdagelse af Universet er der ingen der forstyrrer – ikke før hans Sindsbevægelse er ved at føre ham over Bord.“ Den blonde luntende hest er ikke magelig, den er en faktor i husmandens tilværelse. Den „landlige Befolkning“ er bragt ind i fuldt borgerskab, og det endelige indtryk er af et land præget af „Blidhed, Kraft og Maadehold.“

Han understreger den sociale anskuelse af tilværelsen på hospitalsområdet. I modsætning til de store nationer har danskerne socialiseret deres hospitaler. Igen stikker ireren hovedet frem, når danske offentlige hospitaler sammenlignes med tilsvarende i Frankrig, Amerika og „i mit Fædreland, Irland.“ Hvor Frankrig og Amerika, på hver sin vis, kommer til kort, inddrages Irland faktisk ikke i sammenligningen. Eftersom Hackett boede i Irland fra 1926, kan det næppe være manglende førstehåndsviden, der afholder ham fra at udtale sig. Det kunne meget vel være et bevidst forsøg på ikke at virke *for* „irsk“ i sit Danmarkssyn. Denne formodning kunne understøttes af nogle afvigelser fra kronikkens engelske originalforskrift „Denmark Revisited,“ som jeg har fundet i en gennemslagskopi. Efter beskrivelsen af „den landlige Hests“ magelige lunt henad Kystvejen, står der: „He satisfied one like a good ripe apple or a *ballad slowly sung.*“ (Min kursivering). Sætningen er strøget i den danske version – som banalt skønskriveri, kunne man vel sige i den første sammenligning, men ikke i den anden, „A ballad slowly sung,“ der har klare overtoner af irsk balladetradition uden nogen referensramme i en dansk kontekst i 1930.

Et par andre småændringer har fundet sted. Således er den „magelige Hest“ med i „originalen,“ men er blevet til „et Symbol paa det magelige Danmark,“ der modgås i kronikken. „That easy-going horse has remained in my memory,“ står der blot i det engelske forlæg. Det skal dog nok mest ses som en ændring i retning af sproglig stramning,

eftersom argumentationen i det følgende faktisk er bevaret i kronikken.

Mere interessant er et fire siders håndskrevet folio-udkast til artiklen. Mod slutningen, hvor den jyske faders omsorg for sit ophav side-stilles med statens for den enkelte borger, har det tidlige udkast en sætning, der er strøget i det maskinskrevne: "As an Irishman, there is a rebel in me which resents the solicitous father on any terms." Irsk oprør, i stort som småt, mod enhver form for autoritet, historisk betinget og iøvrigt en bestående faktor i et lynhastigt forandret moderne Irland, ville have været særdeles forvirrende i kronikken. Men kan Hacketts udeladelse af sætningen i det endelige ms. ikke også med nogen ret ses som et bevidst eller ubevidst forsøg på at overvinde den tidlige modvilje mod visse dele af dansk kultur og „natur“, som han tidligere gav udtryk for? Et sted i kronikken nævnes den slående „lakoniske Tavshed, hvormed en Dansker kan billige eller misbillige.“ Tavshed, sågar lakonisk, er ikke just kendetegnende for irsk omgangsform.

I Irland 1926-1937

Mere end egne Danmarksbesøg i disse år bidrog selvsagt til, at Hackett gradvis erhvervede sig større viden, ikke mindst om dansk kulturliv. Tilblivelsen af Signe Toksvigs H.C. Andersen-biografi har således givetvis bibragt ham mere indsigt i det 19. århundredes kulturliv i Danmark.¹⁸ Endvidere kom der danske gæster til det Hackett/Toksvigske hjem i Wicklow. Hacketts svigerforældre aflagde besøg i 1929 sammen med Signes bror Frithjof, og det samme gjorde senere hendes anden bror Harald. Blandt andre danske gæster var forfatteren Johannes Smith og Roger Nielsen,¹⁹ sidstnævnte ansat i Gutenberghus og en god dansk kontakt, blandt andet da Hackett i 1932 fik trykt en dansk version af en artikel om de Valera i ugebladet *Hjemmet*.²⁰ De Valera var

¹⁸ *The Life of Hans Christian Andersen* blev skrevet i Irland (først udk. London 1933).

¹⁹ Johannes Smith (1899-1967), skribent, mest kendt for sine „små forløb“= korte, hverdagsagtige essays. – Roger Nielsen (1888-1961), hjemvendt emigrant og journalist; som mangeårig redaktør af *Hjemmet* (1927-48) højnede R.N. ugebladets kvalitet ved at ansætte tidens kulturpersonligheder.

²⁰ De Valera-artiklen kom i *The Saturday Evening Post* 204 (28. maj 1932, s. 3-5, 95-6, 98) og omtales hyppigt i Hacketts og Toksvigs dagbøger fra 1932; den danske version kom i *Hjemmet* 10. maj 1932.

netop blevet genvalgt, og den højaktuelle artikel beskæftiger sig yderst kritisk med de Valeras illiberale politik i en lang, informativ (illustreret) skildring af „Irlands blodige Historie siden Verdenskrigen.“ Det er interessant at notere sig, at den danske version er en direkte oversættelse af den engelske. Den danske læser betragtes tilsyneladende som hverken mere eller mindre vidende om den irske situation end den amerikanske. Hackett selv krævede i 1932 ingen præsentation for bladets læsere: Henrik d.Ottende-bogen havde forlængst gjort ham til et verdensnavn.

Vennen Johannes Smith kom på besøg i Wicklow i maj 1932 under sit første Irlandsbesøg, og Hacketts forholdsvis fyldige dagbog fra 1932²¹ bringer følgende:

. . . Johannes Smith arrived, his cheeks as lean and ruddy olive as ever, and his manner dry or rather inhibited as ever. . . He loved his week in Ireland – Connemara delighted him.²² He speaks English wonderfully. He sees backwardness, but he finds everyone friendly. He hears good phrases. His nature is reflective and he does not report impressions easily. But his judgment is sound. . . I feel in him the sanity and rationality of Denmark. Also the kindness. Also the taut nerves, the energetic drive, the self-criticism, and the nostalgia for – well, romance. The Danish nostalgia for beauty and heroism is in him. And some call it guilelessness (18. maj).

Iagttagelserne af Johannes Smith fortsætter og slutter 19. maj, hvor de i regnvejr tager gæsten med til Wicklow by “for a bit of diversion”:

He saw shop windows, sea front, spring tide, a truck in distress, a fish shop, and rainy streets. Rather depressing. I compared it to Fredericia but Fredericia has 20,000 or more! Denmark, as he sees it, has healthy economics. “And yet, if I were to be born again, I do not think I’d be a Dane.” He feels they are too materialistic and not adventurous enough.

I det store og hele synes Johannes Smiths besøg at have bekræftet

²¹ En folio-format dagbog indeholder fuldtbeskrevne sider fra 1. januar til 4. juli. Blade for resten af året er tydeligt skåret eller revet ud.

²² Johannes Smith skrev to kronikker i *Socialdemokraten* om sit Irlandsbesøg: „Mit første Møde med Irland“, 3. sept. 1941 og „En By i Irland“, 19. sept. 1941.

Hacketts forestillinger om det rationelle og stilfærdige i hans kones fædreland.

Toksvigs dagbogsoptegnelser fra de samme dage viser interessant nok, at hun er langt mere optaget af de mange *irske* kulturpersonligheder, som de bringer Smith sammen med, og af, hvad der rører sig i de snørklede irske kulturcirkler. Johs. Smith er "not very electric", men fremstår bestemt sympatisk i de korte glimt, man får.

Opbrud fra Irland og 1937-9 i Danmark

I midten af 1937 forlod Hackett/Toksvig Irland og valgte at slå sig ned i Danmark. Stigende skuffelse over kulturlivet i fristatens klerikalt undertrykkende atmosfære kombineret med de sædvanlige økonomiske problemer lå bag denne beslutning. Det skete efter, at den strenge irske censur havde ramt dem begge: Hacketts selvbiografiske roman *The Green Lion* i 1936 og året efter Signes *Eve's Doctor*, en stærkt kritisk irsk samtidsroman. Med altoverskyggende bitterhed udtalte Hackett sig i stærke vendinger om den manglende yringsfrihed i Irland, også hertilands i et interview til *Politiken* (5. okt. 1937). Den her hyppigt gentagne, omend klodset oversatte sætning, „Jeg er en irsk Mand,“ understreger hans fortsatte nationale engagement.

Hacketts beslutning om opbrud har i sagens natur været vanskelig. I "F.L.", i breve og i et radiointerview langt senere understreger Signe Toksvig sin mands kærlighed til Danmark. Han valgte Danmark. „Nu prøver vi dit land,“ refererer hun i interviewet som sin mands udsagn i 1937.²³ Samtidigt kildemateriale, som desværre ikke omfatter Hackett-dagbøger, giver dog et betydelig mere nuanceret indtryk af hans tanker og følelser ved overgangen til et nyt liv i Danmark.

Man kan med rette undre sig over, hvorfor Hackett/Toksvig ikke valgte at slå sig ned i USA eller i England, hvor de i 1937 havde fornyet og udvidet deres engelske kulturvennekreds. Et tidligt venskab med Lady Ottoline Morrell og ægtemanden Philip blev styrket gennem Morrells vellykkede besøg i Irland og resulterede i en omfattende korrespondance.²⁴ Endvidere havde de i Dublin stiftet bekendtskab

²³ „Et liv som skribent og kvinde“ i „Familiespejlet“, DR, 1971.

²⁴ Lady Ottoline Morrell (1873-1938) var en celeber skikkelse i Londons kunstneriske og litterære miljø. Hun holdt salon for tidens berømtheder i Gower Street, London, og på sit gods Garsington.

med den anglo-irske Sheila Wingfield.²⁵ Det førte til et længere venskab og gentagne besøg hos Sheila Wingfield og hendes mand i Kent i 1937. Såvel Lady Ottoline som Sheila Wingfield synes at have stået uforstående over for valget af Danmark fremfor England, hvor begge ægtefæller klart trivedes i Londons kulturliv. Hvorfor afskære sig fra den engelsksprogede verden og begrave sig i et nyt provinshul?

Mange og lange breve til Lady Ottoline i årene 1936-7 kaster lys over Hacketts komplicerede følelser og de forhold, der førte til opbruddet. I efteråret 1936, efter den irske censur af *The Green Lion* og efter et Danmarksbesøg, er der ikke tale om at forlade Irland; tværtimod er det en lise at komme tilbage til hjemmet, hvor "the smell of the wood fire came into the bedroom window on the cold night air. . . I don't think I could ever give it up. . .," skriver han 20. okt. 1936 og 19. jan. 1937: . . . "we wish to stay on in Ireland, or I do. It is dangerous to uproot at 54. . ." I løbet af foråret og efter forbudet mod *Eve's Doctor* vokser kritikken af Irland i brevene. Mange fra juni-juli afspejler Hacketts usikkerhed, og af et brev senere på året fremgår det, at London først forekom dem det rette valg, men at indkomstskatterne var for høje. Danmark, med en langt billigere levestandard, er "a safe retreat." Han er klar over ulemperne, især den manglende kontinuerlige kontakt med det litterære engelsksprogede kulturmiljø. Danmark bliver med andre ord et eksperiment, hvor Hackett stadig er sprogligt isoleret.

Begyndelsen af et håndskrevet brev fra Hackett til Lady Ottoline (30. okt. 1937), sendt efter indflytning på Jømsborgvej i Hellerup, indeholder en lang charmerende, næsten impressionistisk beskrivelse af Hellerups lyksaligheder, hvor nøgleordet er "the most purring activity": en lampetænder renses sin lampe, hunde gør og halser af sted, bybude iler på cykler med bakker af kød, tildækket med hvidt klæde. Der er alskens køretøjer, røde postbude og smart klædte kvinder på vej til slagteren på Strandvejen efter det bedste kød. Et helt lille stykke førkrigs-Hellerup-historie, med mælkemænd, tjenestepiger, hunde i snor og ænder der bliver fodret – alle i bevægelse og aktivitet. Det lange brev indeholder dog også beretninger om skumlere sider af København med vold og mord, som dog, mener han, er yderst sjældne

²⁵ Sheila Wingfield (1906-68) flyttede senere med sin mand, Lord Powerscourt, til godset i Enniskerry, Co. Wicklow. F.H./S.T. var kritiske vejledere i forb. med hendes første digtsamling *Poems*, London 1938.

Francis Hackett og Signe Toksvig i deres første danske hjem på Jomsborgvej, Hellerup [ca. 1937-39] i omgivelser, der afspejler deres interesse for moderne dansk boligindretning.

foreteelser. Lidt forsigtigt konkluderer han: "We find it peaceful. I believe it will be possible to work here."

Karakteren af eksperiment bekræftes yderligere af dele af et samtidigt håndskrevet brev til Sheila Wingfield. Kun side 3 og 4 er bevaret, men at det har været sendt, fremgår af hendes marginal-kommentarer til visse af Hacketts udtalelser, omhyggeligt markeret med tal: Hans "We are still uprooted, with roots in the air, but at times I feel consoled" (1) – kommenteres med: "For what? for leaving Ireland? for being uprooted?" og "we are at last living within our immediate income" (2) – med "Apparently the only substantial advantage, but wouldn't it be possible to manage it elsewhere? Has no one ever lived on £5-600 a year in England?" Hun finder usikkerheden frem i sætninger som "We may really connect with Denmark. (3) Signe, I think, is rather likely to do so in the end. . . I suppose I should ask myself whether I can ever make friends here, and be a part of the life." (4) De får følgende analysering: Til (3): "What exactly does the word imply? 'Settle permanently'? 'Be happy'?" Til (4): "In other words 'Can I ever connect?' And if not – what then? The question is left unanswered." Endelig spidtes "England could be a common ground" (7) med "As Ireland for various reasons was not and Denmark could never be." Mere usikkerhed anholdes i det følgende for at kulminere mod slutningen. Hackett hævder, at de nu kan leve i større økonomisk sikkerhed "and we can have indulgencies like giving a party or buying a book. *Not china.*" Sheila Wingfields beske kommentar lyder: ". . .if we can't afford china we can have the indulgence now and then of buying a book, or even giving a party (though only one of us will understand what our guests are talking about)."

Af adskillige breve fra nov.-dec. 1937 fremgår det, at Hackett stred med at lære dansk, endog tog privattimer i Danmark. "Unless I do this, unless I really learn Danish, I cannot live here to any purpose," hedder det d. 6. dec. 1937 til Lady Ottoline.²⁶ Et brev til Florence Hackett skal dog næppe tages for bogstaveligt (5. dec. 1937):

I can at last read Danish books. Not understanding *every* word, but I get through 50 or 60 pages in an evening. It is the devil to understand when 2 Danes are conversing, but I can talk by the hour to any patient Dane who will listen. It is very interesting, and their literature is won-

²⁶ Udenpå et stilehæfte fra Irland (påbegyndt i okt. 1937), fyldt med Hacketts korrigerede danske sætninger, har S.T. skrevet „Francis's stilebog i dansk“.

derfully warm and rich, to judge by the little I've seen (2 books, to be truthful).

I dette tidlige danske eksperiment, hvor Hackett skrev flittigt på *Queen Anne Boleyn*, og hun på sin tredje roman *Port of Refuge* kom danskstudier dog nødvendigvis i anden række.²⁷ Den omgangskreds parret nåede at stifte i Danmark indtil 1939 begrænsedes således naturligt nok til fortrinsvis at omfatte engelsktalende, hvoraf der var notorisk langt færre end i de følgende efterkrigsår. Flere steder i sine dagbøger fra disse år nævner Signe Toksvig da også sin mands sprogbarriere: Det er en overvældende succes, når Karen Blixen kommer til té, men er uendelig mere vanskeligt, når de sammen med baronessen er på besøg i Tisvilde hos Johs. V. Jensen, hvis engelsk øjensynlig var begrænset.²⁸

Arbejde for Danmark i Amerika 1939-52

I december 1939 gik turen nok engang over Atlanten, til forhandlinger om en mulig dramatisering af *Anne Boleyn* i New York. Besættelsen af Danmark førte til et nyt længere Amerikaophold, men også til at de begge, hver på sin vis, blev en art kulturgesandter for Danmark. Signe Toksvig fortæller i sin dagbog om, hvordan de gik til Henrik Kauffmann og spurgte, hvordan de kunne være til hjælp og fik svaret „skriv“. For hendes vedkommende blev det til redaktion af *The Danish Listening Post*, der udkom hver fjortende dag og informerede om forholdene i Danmark.

Hacketts bidrag bestod af artikler, bl.a. "Denmark under Duress" og "Let us Have Faith in Denmark".²⁹ Her og i bogen *What Mein Kampf Means to America*, 1941, anholdt han den nazistiske propaganda-krig med solid viden om reelle forhold i Danmark, der fremhæves som det ideelle demokrati og den diametrale modsætning til Hitlers nazisamfund. Men det værk, der først og fremmest slog Hacketts navn fast som Danmarks ven og forsvarer, var dog uden tvivl bogen *I Chose Denmark*, som blev skrevet i løbet af 1940 og kom sent samme år i New York.

²⁷ Romanen *Queen Anne Boleyn* kom 1939 i New York og i London, og *Port of Refuge* 1938 i London.

²⁸ Besøget er skildret i Signe Toksvigs dagbogsoptegnelser fra 25. juli 1938.

²⁹ Førstnævnte i *The New Republic*, 23. Dec. 1940, s. 861-3, sidstnævnte, et delvist genoptryk af førstnævnte, i *The American-Scandinavian Review* 29, 1941, s. 60-1.

Francis Hackett

writes of the Denmark he has
known and loved for over 20 years

IN 1918 Francis Hackett married Signe Toksvig, a Dane. And in 1937 they settled down in Copenhagen to live. Now, from a heart torn with anguish, he tells of the Denmark he knew. *I CHOSE DENMARK* is brilliantly compounded of personal history, scenes from Danish life, unforgettable characterizations, and the courage and faith of a liberal to whom the country of his choice still stands as a symbol to all civilized peoples. "A delightful book on Denmark and Democracy. Francis Hackett impresses us with an overpowering sense of the value of small nations. His theme bursts national borders."—C. H. W. HASSELRIIS, *American Friends of Danish Freedom and Democracy*.

Just Published. \$2.50. Doubleday, Doran

I CHOSE DENMARK

by Francis Hackett

Announce for *I Chose Denmark* fra *American-Scandinavian Review*, vol. 28, 1940, p. 373.

I Chose Denmark

I slutningen af sin nekrolog over Francis Hackett (*Information* 26. april 1962) skriver Niels Barfoed, at hele den vestlige verden vil mindes ham for de store romanbiografier, men et dansk publikum for en bog som *I Chose Denmark*. Hvor Tom Kristensen, den ældre generation, som nævnt først og fremmest berømmer romanbiografien om Henrik den Ottende, begynder og slutter Barfoed med at forbinde Hackett med *I Chose Denmark*, „en bog, der . . . fik det til at gibbe i danske læsere for i næste øjeblik at sende skamrødmene til tops i dem som et andet dannebrog.“ Han understreger med rette den betydning, værket fik for dansk prestige i de engelsktalende allierede lande under krigen. Af

FRANCIS HACKETT
Irish born and American bred, author of such international best-sellers as *HENRY VIII* and *FRANCIS I*, who made his home in Denmark before Hitler came.

bl.a. Signe Toksvigs dagbøger fremgår det, at hensigten med bogens direkte og indirekte angreb på nazisme og antidemokrati også var at påvirke amerikansk mentalitet henimod krigsdeltagelse. *I Chose Denmark* var ment som et tendentiøst kampskrift.

Intetsteds i nekrologerne nævnes det, at bogen øjeblikkelig blev forbudt af den tyske censur i Danmark. I sit brev (af 22. juni 1941) til Francis/Signe takker Johannes Smith for bogen, som han anmeldte i en kronik i *Social-Demokraten* 27. juli 1941. Smiths anmeldelse "caused the book to be forbidden," skrev Signe Toksvig til Florence Hackett (8. april 1942), og den figurerer da også på en liste over bøger forbudt i tidsrummet 1.-31. august 1941.³⁰ En sær skæbnens ironi, tør man sige, efter censuren i Irland nogle få år tidligere på en så ganske anden baggrund.

Værkets hovedtema, Danmark som mønstereksempel på en lille nation, der rækker ud i verden med "a healthy psyche" til alle elskere af et progressivt demokrati, fremhæves naturligvis i de amerikanske anmeldelser.³¹ De skarpe angreb på nazismen og Hitlers håndlangere er selvsagt end ikke antydet i Smiths kronik. Mange detaljer om dansk historie, samtid og kultur fra tidligere nævnte artikler, såvel på dansk som engelsk, er her blevet bearbejdet og har nu ofte helt fået lovprisningens karakter, til tider nostalgisk-sentimentalt som i beskrivelsen af Genforeningen. (s. 9-10). Andre tidlige oplevelser uddybes og vinder ved bearbejdning. En kort dagbogsoptegnelse om et familiebesøg i Jylland får nu en komisk selvironisk drejning med ham selv i kamp med en dansk dyne og med følgerne af madforgiftning i en dansk togkupé efter et første møde med stegt ål (s. 45-8).

Værket er en skønsom blanding af selvbiografi og historiske, sociale og kulturelle betragtninger, som i dag efterlader et nostalgisk billede af en forlængst svunden dansk uskyld. Af størst interesse forekommer mig bogens selvbiografiske karakter, for, som nogle anmeldere da også fremhæver, handler *I Chose Denmark* lige så meget om Irland som om Danmark. Talrige sammenligninger med tilstande og forhold i Irland synes ham nærmest magtpåliggende og overvejer langt tilsvarende

³⁰ Liste af 30. august 1941 sendt fra Udenrigsministeriet til Det Kgl. Bibliotek. – Johannes Smiths anmeldelse synes at være den eneste i landet.

³¹ F. eks. i Marius Hansome's 'Scandinavian Haven' i *Saturday Review*, dec. 1940, s. 7 og i Allen W. Porterfield's anmeldelse i *The American-Scandinavian Review*, 28, s. 377-379.

med USA og England. Et afsnit "We Leave Ireland", der opridser baggrunden for opbruddet, indeholder oplagte dansk-irske kontrasteringer og mange, ofte stærkt kritiske informationer om Irland, først og fremmest om de undertrykkende aspekter af de Valeras Irland i tredverne.³²

Nogle af disse sammenligninger er nye i den forstand, at de ikke har rod i dagbogsoptegnelser eller tidligere artikler, og en dansk læser erfarer undervejs mangt og meget om Hacketts fædreland. Til tider får ironien overtaget, som her i en sammenligning mellem en irsk og en dansk søndag:

In Ireland, on a Sunday morning, boots are blackened and white shirts are pulled over heads and hair is brushed and the best leg is put forward because on a Sunday morning you go to mass. . . The entire population, whether it is Black Protestant, or Catholic, makes its way to church and chapel. . . They all go, one-legged and two-legged, and the exceptions are lepers.

On a Sunday morning in Copenhagen . . . there is also an extraordinary activity. Households. . . throb with preparation. What is afoot? Are they off to church? No, they are off to the woods, to a *skov-tur*. Thousands go by bicycle. Nearly a hundred thousand will go by train. They take food with them and perhaps bathing things, and they make a long day of it. . . they obey the sun like true worshipers. . . It is the most secular Sunday conceivable (s. 120).

Et kuriøst islæt af danske ord er faldet anmelderen fra *The American-Scandinavian Review* for brystet. "The fatuous insertion of Danish words," skriver han lidt drilsk. Det drejer sig ikke blot om fænomener som „smörgåsbord“, men ord som „madpakke“, „afholdsmand“ og „spiseseddel“. Den ikke-danskkyndige må nødvendigvis irriteres over denne besynderlige sprogbrug, som måske mere skal tolkes som klodset velvilje end som forsøg på at bilde læseren ind, at forfatteren er fuldbe-

³² Dele af materialet hertil er utvivlsomt hentet fra løse udkast til en aldrig fuldført selvbiografi. En snes maskinskrevne gennemslagskopier med samme overskrift drejer sig så godt som udelukkende om Irland, forholdet til England og om Hacketts skiftende følelser for sit fædreland. Kopierne stammer fra en brun papirspakke indeholdende udkast til *ICD*.

faren i det danske sprog. Det var og blev Hackett ifølge alle udsagn at dømme aldrig.

Hackett og efterkrigstidens Danmark

En efterkrigsartikel (fra 1945) "Miracle in Denmark" handler om den danske jødeaktion i 1943, om solidaritet og „hjerterets dannelse“ "true to old Danish culture". "The question of race or religion has simply never suggested itself".³³ Ligeledes fra 1945 er Hacketts engagerede indledning til den amerikanske Nobelprisudgave af Johs. V. Jensens *Den lange Rejse*.³⁴ Også denne udmærkede, personlige introduktion af den danske forfatter i USA har irske referencer: Fra første færd, ved et middagsselskab, kender Johs.V. øjeblikkelig "The Irishman" på hans (Hacketts) hovedfaçon. "When he looked down the dinner table to see the Kelt it was with the anthropological eye." Et Jensen-citat om Chicago's magiske storbyfortryllelse bringer behændigt Nobelpristageren i Amerika i forbindelse med irsk litteratur: "He beholds the mystery and the magic of it, as A.E. beheld it in a Dublin tram."³⁵ Hacketts ungdomsår i Chicago kunne man ellers nok have forventet brugt i en personlig amerikansk indfaldsvinkel her, hvor i stedet ireren nok engang manifesterer sig i en iøvrigt vidende og indfølt karakteristisk af Johs. V. Jensen og hans forfatterskab.

Trods den genoptagne forbindelse til Danmark er der imidlertid intet samtidigt kildemateriale, der tyder på, at Hackett/Toksvig i disse tidlige efterkrigsår agtede at forlade Amerika. De havde slået sig ned i et hus, "New Killadreenan" nær Bethel, Connecticut, tog aktivt del i det amerikanske kulturliv igen og var travlt beskæftiget med skriverier, Hackett således i en periode som anmelder ved *The New York Times*.

Begge ægtefæller blev belønnet med Christian 10.s frihedsmedalje og var i Danmark i den anledning i 1946. I et brev til Florence Hackett (18. juli 1946) fortæller Hackett om et ulykkeligt, krigstræt Danmark

³³ Francis Hackett, "Miracle in Denmark", i september 1945-nummeret af *International Digest*.

³⁴ Johs. V. Jensen, *The Long Journey*, (Nobel Prize ed.) kom hos Knopf, New York i 1945. Hacketts indledning s. XI-XVII.

³⁵ Pseudonym for digteren, mystikeren George Russell (1867-1935), der også var stærkt engageret i udbredelse af den kooperative tanke i irsk landbrug. Russell var i mange år redaktør af *The Irish Homestead* (senere *The Irish Statesman*), hvortil Hackett skrev flere artikler.

og tilføjer: "My book on Denmark is considered to be out-of-date". Et senere brev (22. juni 1949) til søsteren under et familiebesøg i Danmark indeholder ingen planer om at slå sig ned i Danmark igen:

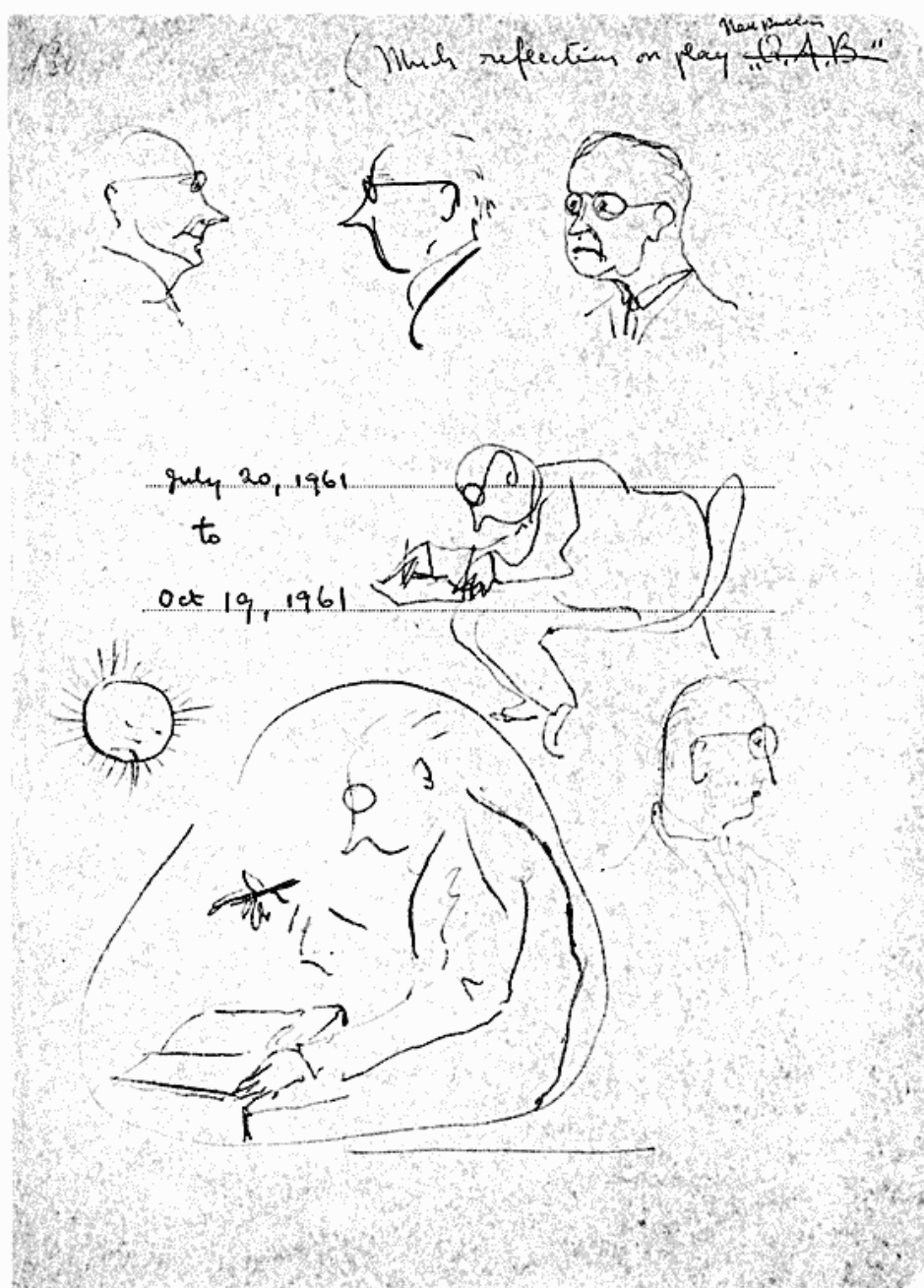
We are in the land of *Syltetøj* again. Do you remember the Danish strawberries? They have returned in full glory. Very reduced butter and coffee. . . otherwise radiant sunlight and bright, clean streets. Signe enjoys just *being* here. . . I'm dying to get to see you and to be in Ireland. . . We are tired of the U.S.A. at present – but we naturally have to supply where there's a demand, and Ireland demands conformity that can't be supplied. . .

Resten af brevet handler om irske forhold og et foredrag han har holdt om Irland i New York. Men efterkrigstidens Amerika faldt mindre og mindre i Hacketts smag, og hans værker nød ikke mere bevågenhed hos forlæggere. Nye projekter forblev ufærdige eller blev rejseret, men dramatiseringen af *Anne Boleyn* spøjte fortsat. Det ser ud som om, ægteparret i nogen tid agtede at dele året mellem Amerika og Danmarksoophold, men fra ca. 1952 fik de atter fast bopæl i Danmark. At dette var forbundet med vanskeligheder for dem begge, fremgår tydeligt af både Hacketts og Toksvigs dagbøger.

De sidste år i Holte

Hackett skulle således kun komme til at bo fast i Danmark omkring de sidste ti år af sit liv, og det med mange længere ophold i Spanien, USA og England og adskillige kortere andetsteds, også i Irland. Dilemmaet mellem at etablere en vennekreds og skabe den for en forfatter nødvendige isolation, forblev uløst. Det lille hus på Skovriderstien i Holte blev samlingspunkt for adskillige udenlandske litterære og intellektuelle, fastboende og på besøg, men også for en lille dansk vennekreds af ligesindede. Hackett var et decideret selskabsmenneske, der ufravigelig med sit sprudlende vid og sin sans for fortællekunst forbilledligt levede op til irske traditioner. Men det foregik på engelsk.

Det blev ikke til flere store værkudgivelser, og Hackett nåede aldrig at se en dramatisering af *Anne Boleyn* trods mange forventninger og løfter. Adskillige versioner af dette stykke og mange udkast til en irsk roman, der aldrig blev fuldført, vidner om utrættelig flid og ukuelig

Forsiden til Hacketts seneste danske dagbogsoptegnelser bekræfter indtrykket af hans ukuelighed og fortsat selvironiske distance.

forfattervirksomhed. Nogle artikler af samfundsmæssig såvel som literær karakter blev offentliggjort i udlandet, et par i Danmark.³⁶ Et foredrag i Danmarks Radio i 1952 har titlen "I Choose Denmark Once More."³⁷ Bag genvalget ligger en fortsat tro på, at Danmark "meets complexities with a keener social vision because of its more humane mood". Hackett kommer vidt omkring for at bevise dette: fra Kaptajn Carlsen og hans skib til Karen Blixen, til Amerika, og det sker ikke uden adskillige irske afstikkere: til Kilkenny og byens runde tårn, irske munke og vikingetogter mod Irlands kyster.

Nogle Hackett-dagbogsoptegnelser fra 20. juli til 19. okt. 1961 er bevaret, d.v.s. fra godt et halvt år før hans død i april 1962. De afslører et usvækket levende engagement, især i det engelsksprogede kulturliv; han læser og kommenterer moderne engelsk dramatik, fra Eliots *Murder in the Cathedral* ("curiously not papist") til Osbornes *Look Back in Anger*. Huxley, som de begge kendte fra tredverne, var på besøg på sit danske forlag, og både Hackett og Signe Toksvig var inviteret. Hackett fortæller (15. aug.), hvorledes forfatteren sidder flankeret af Piet Hein, Karl Bjarnhof, Professor Bodelsen, Elsa Gress: "all Danes. At the end I sat down and talked of Ottoline, D.H. L[awrence], of war-threat, of my novel, and I found him very natural, casual *and* warm. . ." Sprogfæller opsøges endog, således en ny amerikansk ambassadør og en ukendt irsk læge, og Hackett er begejstret for et Shakespeare-foredrag af Ingeborg Nixon, som han bagefter har til bords: "a very confident teacher, with life and gayety [sic] and vivacity. . . I liked her and it was animated" (4. sept.).

At Francis Hackett og Signe Toksvig var fremmede fugle på det danske parnas, hun dog mindre end han, turde være hævet over al tvivl. Nekrologer og anmeldelser spejler som sagt dansk kulturlivs opfattelse af Hackett som den verdenskendte udenlandske forfatter og ven af Danmark. De sene dagbogsnotater fra 1961 bekræfter, forekommer det mig, hvad tidligere kildemateriale pegede henimod, nemlig at han ikke blev integreret i dansk kulturliv. I sit sidst valgte og højt beundrede land forblev Hackett efter alle solemærker at dømme den sprogligt fremmedgjorte „*irske* Mand“, hvis syn på landet gik gennem irske briller, og hvis meninger om Danmark og danskerne naturligt

³⁶ En artikel om Danny Kayes utilbørlige opførsel under et Danmarksbesøg er at finde i *Information*, 25. juli 1952, og et foredrag for engelsklærere "Keep Literature Alive" er trykt i *Meddelelser fra Engelsklærerforeningen*, febr. 1958.

³⁷ Foredraget er trykt i sin helhed i *Danmarksposten*, nov.-dec. 1952.

påvirkedes og farvedes gennem et langt arbejdsfællesskab og et tæt ægteskab med Signe Toksvig i over 43 år.³⁸

³⁸ Kildematerialet er fortrinsvis hentet i den omfangsrige Hackett/Toksvig-samling på Det Kgl. Bibliotek.

SUMMARY

LIS PIHL: *From Kilkenny to Holte: An Irish Man of Letters Looks at Denmark.*

Francis Hackett, man of letters, critic, and once renowned for his book on *Henry the Eighth*, was born in Kilkenny, Ireland in 1883. He died in Denmark in 1962. Hackett and his Danish-born wife, woman writer Signe Toksvig, are now both largely forgotten, in Ireland as well as in Denmark. Immigrants to the USA in the early part of the century, they met when serving as editors of *The New Republic*, the influential New York periodical. The couple was married in New York in 1918. In 1922 they left behind the security of editorial life in favour of a migratory freelance life in Europe, notably in Ireland (1926-37). The Hacketts came to live in Denmark in 1937, and after having spent the Second World War years in USA, they eventually took up permanent residence in Denmark in the early 50s. The article traces Francis Hackett's long-life links with his wife's native country from the time of their meeting in New York till his last years in Denmark. Source material, predominantly from unpublished Hackett/Toksvig Papers in the Royal Library, has been used in order to throw light on Hackett's indisputably vast knowledge of what remained his adopted country. Still, the language barrier prevented his integration in Danish cultural life. Concludingly, I suggest that Hackett remained 'the Irishman' who invariably viewed Denmark through highly Irish-coloured glasses, and that throughout a closely-knit marriage and literary fellowship of more than forty years, Hackett's attitudes and views of Denmark were perceptibly influenced by those of Signe Toksvig.